

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

YAZILI, SÖZLÜ VE ELEKTRONİK ORTAMDA KAHRAMANLIK

(Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 3, Kasım/November 2021)

Yağmur ALKIR

Doktora Öğrencisi, Ege
Üniversitesi
yagmur.alkr@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3612-7017>

Kahramanın Cehenneme Yolculuğu: Altay Destanı Maaday Kara'da ve İlahi Komedyada Cehennem Tasviri

*The Hero's Journey to Hell: The Depiction of Hell in Altai
Epic Maaday Kara and The Divine Comedy*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 22.09.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 31.10.2021

Yayın Tarihi/Published: 30.11.2021

Atıf/Citation

ALKIR, Y. (2021). Kahramanın Cehenneme Yolculuğu: Altay Destanı Maaday Kara'da ve İlahi Komedyada Cehennem Tasviri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(3), 51-61.
<https://doi.org/10.34083/akaded.999488>

ALKIR, Y. (2021). The Hero's Journey to Hell: The Depiction of Hell in Altai Epic Maaday Kara and The Divine Comedy *Journal of Academic Language and Literature*, 5(3), 51-61.
<https://doi.org/10.34083/akaded.999488>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

İnsanoğlunun en büyük merakı olan ölümden sonraki hayat, birçok din ve kültürde benzer motiflerle tasvir edilmiştir. Dinî metinler dışında, insan ruhunun gideceği yer ve dünyadaki davranışlarına göre ölüm sonrası yaşayacaklarının belirlenmesi üzerine tarih boyunca birçok edebî eser kaleme alınmıştır. Çalışmada insanın hangi dine ya da hangi kültürel daireye mensup olursa olsun ürettiği ve inandığı şeyin ortaklığı vurgulanmış, *İlahi Komedy* ile Altay Destanı *Maaday Kara* karşılaştırılmıştır. Dante'nin *İlahi Komedy*'sı bugüne kadar birçok farklı eserle karşılaştırılarak incelenmiştir. *İlahi Komedy*'de öte dünyaya olan yolculuğunun ilk seyahati olan Cehennem, dokuz kattan oluşmakta ve bu katlar günahlara göre sıralanmaktadır. Altay Destanı *Maaday Kara* ise ölümlü savaşan ve onu yenen kahraman Kögüdey Mergen'in ölümü yenmesi için cehenneme yaptığı yolculuğu anlatmaktadır. Bu yolculukta görülmektedir ki cehennem dokuz katlıdır ve katlar günahlara göre sıralanmaktadır. Bu çalışmanın amacı iki eserin öte dünyayla ilgili motiflerini tespit ederek insanlığın ortak algısında bulunan cehennem kavramını incelemektir. Her iki eser de kahramanını cehennemde yolculuğa çıkarır ve insanlığın ortak cehennem ve günah algısını ortaya koyar. Farklı inançlara ve dönemlere ait olmalarına rağmen insanlığın öteki yaşamla ilgili sorularının cevaplarını vermesi bakımından benzer olan bu eserler, ait olduğu topluma hayatı nasıl yaşaması gerektiğini öğütleyen yol gösterici nitelikte ürünlerdir.

Anahtar Kelimeler: Maaday Kara, Dante, İlahi Komedy, Cehennem, Cehenneme yolculuk.

Abstract

Life after death, which is the biggest curiosity of humankind, has been figured by similar motifs in many religions and cultures. Many literary works have been written about the place where the human soul will go and the determination of what the human will live according to behaviours on earth after-life, not only religious texts. Divine Comedy, the most famous one without a doubt in these works, has been compared and analyzed with many different works and has been emphasized the common points on what humans believed and produced regardless of which religion or what cultural circle a human belongs to. Hell, Dante's first journey to the afterworld, consisted of nine layers, and these layers lined up according to the sins. Altai Epic Maaday Kara, another work we analyzed, is about the journey to hell to defeat the death, of the protagonist Kögüdey Mergen's battles with death and his victory. In this journey, it has been seen that hell consisted of nine layers and these layers lined up according to the sins. The aim of this study is to examine the concept of hell, which is in the common perception of humanity by determining the motifs of both works about the afterlife. Both works take their hero on a journey through hell and reveal humanity's common perception of hell and sin. Although they belong to different beliefs and periods, these works, which are similar in terms of giving answers to humanity's questions about the next life, are guiding products that advise the society they belong to how to live life.

Keywords: Maaday Kara, Dante, Divine Comedy, Inferno, Journey to Hell.

Giriş

Ölüm, insanoğlunun bu dünyadaki yaşam süresinin sona ermesidir. İnsan varoluşundan itibaren ölüm üzerine çok düşünmüş ve bu konuda farklı unsurlara inanmıştır. Yaşamak için ölümün bir sona eriş olmadığını kabullenen ilkel insan ölümden sonraki hayatı kendi kültürüne uygun biçimlerde oluşturmuş ve buna inanmayı seçmiştir. Tarihin ilk dönemlerinden itibaren birçok mitolojide karşımıza çıkan ölümden sonraki hayat inancında, cennet ve cehennem kavramları bulunmaktadır. Bu kavramlardan biri olan cehennem, insanın dünyada yaptıklarının bedelini ödeyeceği yer olarak tasavvur edilir. Cehennem, insan için her zaman korkulan ve merak edilen bir mekân olmuştur. Bu mekân çoğu kültürde –aynı cennetin gökyüzünde olması gibi- yeraltında tasvir edilmiştir.

Edebiyatta da üzerinde durulan konulardan biri olan cehennem, ölümden kaçan, ölümü kişileştirip onu yenmek isteyen, onunla savaşan Türklerin destanlarına sıkça konu olmuştur. Türk destan kahramanları ölümü yenmeyi başarıp cehennemden sevdiklerini kurtarmış ve sonsuzluğa erişmişlerdir. Cehennem ve bulunduğu yer olan yeraltı üzerine özellikle Sibiryaya/ Altay destanlarında birbirine benzer birçok tasvir ve motif bulunmaktadır. Diğer yandan Orta Çağ Avrupa'sında kilisenin halka dayattığı asıl dünyanın ölüm sonrasında olacağı ve bu sebeple bu dünyada sadece kiliseye bağlı kalmak gerektiği düşüncesini yıkmak isteyen Dante'nin eseri *İlahi Komedyaya* ölümden sonraki hayatı Cehennem, Araf ve Cennet olarak ayırmakta ve cehennemi çeşitli tasvirlerle anlatmaktadır.

Tarih içinde birbirlerinden farklı dönemlerde ve coğrafyalarda var olmuş, farklı kültür dairelerinde farklı inanç sistemleriyle yoğrulmuş Altay Türk destanı Maaday Kara ve yapay bir destan olan *İlahi Komedyaya*, kahramanın yolculuğu noktasında kendi kültür unsurlarına ait olan cehennem motif ve tasvirlerini ortaya koymaktadır.

Metin merkezli kuramlardan olan Gelişme kuramına göre insan ruhu her yerde bir ve aynıdır. Günümüzde farklı toplumlar benzer hatta aynı halk bilgisi ürünlerini üretebilirler (Ekici, 2007, s.101). Benzer sorgulamalar, benzer problemler benzer sonuçlara ve benzer ürünlerin yaratımına yol açar. Biz de gelişme kuramı bağlamında kahramanın cehenneme yolculuğunu Altay destanı Maaday Kara ve Dante'nin İlahi Komedyaya adlı eseri üzerinden inceleyeceğiz.

1. Altay Destanı Maaday Kara

Türk destanlarında kahramanın eylemlerini belirleyen ana unsurların başında onun vasıfları ve destanın konusuyla birlikte anlatıldığı coğrafi ve kültürel ortam (Dilek, 2010, s.46) gelir. Sibiryaya Türk topluluklarından olan Altay Türklerinin en önemli özelliği diğer Türk boylarına göre daha kapalı bir yaşam sürmeleri ve bu kapalı yaşam içinde geleneklerine ve inanç sistemlerine sıkı sıkıya bağlı olmalarıdır (Uğurcan, 2016, s.5). Birçok mitolojik unsurun yer aldığı Altay Türklerinin

destanları sonsuz yaşama erişme isteği üzerine kurgulanmıştır. Bu destanların kahramanları ölümü yenip sonsuzluğa erişmek için bir yolculuğa çıkar ve yolculuğun sonunda isteğine ulaşır.

Altay Türklerinin evren tasarımı, şamanın doğayı algılama biçimini en güzel anlatan destanlardan biri Maaday Kara Destanı'dır. Maaday Kara üzerine Türkiye'de ilk çalışmayı yapan Emine Gürsoy-Naskali destanın konusunu "İnsanlığın hayatta kalma mücadelesini, yeryüzündeki yaşamı sürdürme azmini anlatır." (2015, s.7) şeklinde ifade eder.

Maaday Kara Destanı'nın ne zaman ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte M.Ö 1. yüzyılın ortalarından itibaren yaratımının başladığı ve M.S 6. yüzyılda teşekkülünün tamamlandığı düşünülmektedir. Destan, bugün Rusya Federasyonu içinde yer alan Gorno-Altay Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan Altay Türklerinden derlenmiştir. Bu nedenle Altayca olup içinde birçok Moğolca kelime barındırmaktadır (Bekki, 2007, s.40-41). Destan, Sazon Saymoviç Surazakov tarafından 1964 yılında Aleksey Grigoreviç Kalkin'in anlatmalarından derlenmiş, 1973 yılında ise kitap hâline getirilmiştir. Emine Gürsoy Naskali'den sonra ise destan hakkında birçok makale ve tez çalışması yapılmış, destan birçok yönden incelenmiştir. Bu incelemelerden biri de Selahattin Bekki'nin 2001 yılında yapmış olduğu doktora tezidir.

Maaday Kara destanı, bir şamanın ölümle girdiği mücadeleyi anlatmaktadır. Destan kahramanı Kögüdey Mergen, bir şamandır ve halkının iyiliği için ölümün efendisi Erlik Han ile mücadeleye girer. Bu mücadele için cehenneme yolculuk yapması ve ölümü kesin olarak yenmesi gerekmektedir. Destanın sonunda Erlik ile mücadelesini kazanan Kögüdey Mergen ölümsüzlüğe ulaşarak göğe yükselir ve yıldız olur. Maaday Kara destanı, hem ayrıntılı cehennem tasviri hem de Erlik Han'ın öldürüldüğü nadir destanlardan biri olması sebebiyle oldukça önemlidir. Bu destan aynı zamanda Animizm, Şamanizm ve Lamaizm gibi inanç ve düşünce sistemlerini benimsemiş olan Türklerin dünyayı algılayış biçimlerini ortaya koymaktadır.

Destanda inceleyeceğimiz yeraltı tasvirlerinin Lamaizm etkisiyle oluştuğu görülmektedir (Naskali, 2015, s.12). Potapov'a göre Altay Türklerinin inanç sisteminde sevap-günah gibi kavramların bulunmaması ve bunlara bağlı olarak cennet-cehennem kavramları yerine sadece bir öte dünya olmasından dolayı destandaki cehennem tasvirinin Lamaizm etkisiyle oluştuğunu söylemek mümkündür (Potapov, 2012, s.56). Destanda yer alan cehennem veya bir diğer ifadeyle yeraltı dünyası tasvirinin Türk kültür kodlarına ait ortak bir yapı sergilediğini söylemek de mümkündür. Bununla ilgili olarak Roux, Türklerde cehennem inancıyla ilgili olarak 3,7 veya 9 katlı bir yeraltı mekânı olduğunu ve insanların bunu "başka dünya" olarak isimlendirdiklerini (Roux, 1999, s.170) bildirmektedir.

Maaday Kara destanında cehennem dokuz kattır. Destan kahramanı Kögüdey Mergen, kendisine ve halkına zorluklar çıkararak Erlik Han'ı yenmek için kötülüğün kaynağı olan yeraltına inmektedir. Kögüdey Mergen'in yeraltına inişi Erlik Han'ın kızını rüyasında görmesiyle başlar ve rüyadan uyandığında kendini "ay ışığı girmeyen, güneş ışığı olmayan" yeraltında bulur. Kögüdey Mergen yeraltına indiğinde Erlik Han'ın ülkesi olan bu yerde pek çok insanın bulunduğunu ve insanların burada, yeryüzünde yaptıkları kötülükleri birebir yaşadığını görür. 9 kattan oluşan bu yerde, insanlar yaptıkları kötülüklerle göre sınıflandırılmıştır. Kögüdey Mergen'e yeraltı yolculuğunda kartala dönüşmüş olan atı eşlik eder ve daha sonra onu bu yerden çıkarır.

*“Cadıp amırap, uykutay
berdi.
Uykutap tura, tüjenip çatsa
Erlik biydin erke kızı
Elçi bolup kelgen emtir.”*

*

*“Onın sonunda Kögüdey-Mergen
Kök bozorın teskeri
Eertep,
Erlik Biyge bar keler dep,
Eles edip cürüp iydi,
Cer altına tüje berdi.
Ay alısta, kün alısta
berdi.
Emdi bolzo barıp cattı.”* (Naskali, 2015, s.236).

Her ne kadar Kögüdey Mergen'in yeraltına indiğinde gördüğü mekândan cennet veya cehennem olarak söz edilmiyor olsa da, insanların yaşamlarında yaptıklarına göre cezalandırılmaları veya mükâfatlandırılmaları açıkça hesap verilen bir öte dünya (Uğurcan, 2016, s.275) izlenimi vermektedir. Ancak burada iyi ve kötünün cennet ve cehennem gibi mekânsal olarak ayrımları bulunmamaktadır. İyiler ve kötüler yeraltında bir arada bulunurlar. Bu mekânda günahkârlar işledikleri suçlara göre farklı cezalara çarptırılırlarken, iyi insanlar onların yanında mükâfatlandırılmaktadırlar. Destanın öte dünya tasvirinde, insanın yeryüzünde yaşayış biçiminin yeraltındaki karşılığı anlatılmakta ve hayattayken hangi davranışların yapılmaması gerektiği, nasıl bir yaşam sürülmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

2. İlahi Komedya

Hem Ortaçağ'ın son ozanı, hem de modern zamanların ilk ozanı olarak adlandırılan Dante Alighieri (1265-1321), şiir dışında “Edebiyat Kuramı” ve “Ahlak Felsefesi” ile uğraşması bakımından günümüzde William Shakespeare ve Goethe ile birlikte Batı Avrupa edebiyatının en büyük üç dehasından biri (Korkmaz, 2001, s.70) olarak kabul edilir.

Dönemin İtalya'sında ülkeyi yönetenlerin değişmesi sonucu sürgüne yollanan Dante, İtalya'nın hemen hemen her bölgesini ziyaret etmiştir. Bu ziyaretleri sırasında halkın sefaleti, siyasi çatışmalar, baskı, şiddet ve açgözlülükten doğan yozlaşmadan etkilenmiş ve bunlar üzerine düşünmeye başlamıştır. İnsanların içinde buldukları durumların nedenlerini ve bu durumlardan kurtulmanın yollarını göstermeyi kendisine amaç edinir ve bu amaç uğruna birçok eseri kaleme alır (Öncel, 1997, s.37). Bu eserlerinden en önemlilerinden bir ise dünyaca tanınmış olan ve onu şöhrete kavuşturan *İlahi Komedya*'dır.

İlahi Komedya, yazıldığı tarihten günümüze kadar evrensel edebiyatın en önemli eserlerinden biri olmuştur. Dante kendi döneminin sorunlarını, Ortaçağ düşünce yapısını, bilimin, felsefenin, astronominin, siyasetin ve dinin iç içe geçmiş olduğu İtalyan coğrafyasını eserinde anlatmıştır. “Ahlaki bir kaynakça” niteliği taşıyan bu eser alegorik ve tinsel açıdan birçok kez incelenmiştir (Balaci, 1969, s.165).

İlahi Komedya sırasıyla Cehennem, Araf ve Cennet olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Eserin kahramanı ise yazarı olan Dante'dir. Dante, bu ilahi yolculuğa çıktığı zaman Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirinde de geçtiği gibi 35 yaşındadır. Eser Dante'nin bir gece uykusundan uyanarak ve kendini gizemli bir ormanda bulmasıyla başlar. Bu ormanın ilerisinde ise bir nehir bulunmaktadır. Dante nehri geçince Cehennem kapısına ulaşır.

Dante'ye Cehennem'de Vergilius eşlik etmektedir. Cehennem, 34 kanto, 4720 dizeden oluşmuştur. 1308 yılında tamamlandığı düşünülen bu bölümde Dante, 112 ünlü ile karşılaşır. Cehennem Kudüs'ün altında Lucifer'in (şeytan) düşerken meydana getirdiği derin bir çukurdur. Koni şeklinde aşağıya doğru indikçe daralan dokuz daireden meydana gelmiştir (Temel, 2016, s.103). Bu dokuz dairede günahkârlar, dünyada işledikleri günahlara göre sıralanmıştır. Dante Cehennem'i geçtikten sonra Araf ve Cennet'e doğru yolculuğuna devam etmektedir.

3. İlahi Komedya ve Maaday Kara'da Kahramanın Cehenneme Yolculuğu

Halk anlatılarındaki kahramanın macerası dünyanın yıllık hareketleri olarak tanımlanan monomite benzer şekilde ayrılma- erginlenme- dönüş biçimindedir (Saltık Özkan, 2009, s. 27). Ele aldığımız iki eserde de kahraman yolculuğa çıkar ancak bu iki kahramanın çıktığı yolculuk yeraltı dünyasıdır.

Türk destanlarının genellikle kahramanın adı ile anıldığını bilmekteyiz. Ancak Maaday Kara destanında asıl kahramanımız Maaday Kara'nın oğlu Kögüdey Mergen'dir. Kögüdey Mergen, annesi ve babasının canını alan ölümü temelli yenmek için uykusundan uyanır uyanmaz kendini yeraltına yolculuk yaparken bulur. Yolculukta ona eşlik eden ve onu yer altından çıkararak, yine tüm destanda yanında olan atıdır. Atı don değiştirerek yeraltına kartal olarak girmektedir. Destandaki cehennem tasvirleriyle dünyada yapılmaması gereken günahlar sıralanmıştır. Bunun yanı sıra destan bir şamanın evren tasarımı ortaya koymakta ve yıldızların oluşumunu anlatmaktadır.

İlahi Komediya yapay bir destandır. Destanın yazarı Dante aynı zamanda destanın asıl kahramanıdır. Dante'nin yolculuğu yedi gün sürmektedir. Önce Cehennem daha sonra Araf ve Cennet'e yolculuk yapar. Cehennem'e yolculuğu sırasında ona Roma İmparatorluğunun destanı olan Aeneis'i yazan Vergilius eşlik etmektedir. Dante eserinde dünyada ve ahirette mutlu olmanın nasıl mümkün olacağını okuyucusuna göstermeyi amaçlamıştır. Dante'nin Cehennem'i gittikçe daralan dokuz kattan oluşmaktadır.

İki eserdeki ilk ortaklık kahramanların rüya durumunda bu yolculuklara çıkmasıdır. Kahramanın dünyadan ayrılması bir uykuyla başlar. Nietzsche uyku ve rüya ile ilgili olarak "uykumuzda ve düşlerimizde insanlığın bütün düşüncelerinden geçeriz. Rüya bizi insan kültürünün erken devirlerine götürür ve onu daha iyi anlamamıza yardımcı olur" (Campbell, 2017, s.351) şeklinde açıklama yapmaktadır. İnsanın bilinçaltının ürünü olan rüyalar tüm korkuların ve bastırılmış duyguların yansıdığı mekândır. Campbell, rüyaların kişiselleştirilmiş mitler olduğunu, mitlerin ise kişisellikten çıkarılmış rüyalar olduğunu vurgulamaktadır. Rüyada biçimler kişisel sorunlarla farklılaşırken mitlerde var olan sorunlar ve çözümler bütün insanlık için geçerlidir (Campbell 2017, s.25). Ölüm sonrasında insanı bekleyen Cehennem, tüm insanlığın sorunu ve oranın nasıl bir yer olduğunu bilme arzusu da yine insanlığın ortak bir arzudur. Bu sebeptendir ki cehenneme olan yolculuk rüya durumunda başlamaktadır.

İkinci ortaklık ise Cehennem'in dokuz katlı olmasıdır. Türk kültüründe dokuz sayısı kutsal sayılardan biridir. Pek çok destanda ve ritüelde karşımıza çıkan dokuz sayısı Türk boyları arasında dokuz gök ve dokuz yer inancından kaynaklanmaktadır. Örneğin evrenle birlikte dokuz dallı bir ağacın her dalının altında yaratılan birer kişinin de dokuz oymağın ataları olduğu, dünyadaki bütün insanların bu dokuz oymaktan çoğaldığı inancı Altay Türklerinin Yaratılış Destanı'nda (Ögel, 1995, s.453) geçmektedir. Dante ise eserini yazarken Hristiyanlığın etkisinde kalmıştır. Dokuz sayısının Hristiyanlık için de kutsal bir sayı olduğu bilinmektedir (Yaşar, 2009, s.1937).

Her iki eserde de dokuz kata ayrılan Cehennem 'de farklı günahları temsil eden varlıklar bulunmaktadır. Maaday Kara destanında günahkârlar hem insan hem de çeşitli günahları temsil eden hayvanlardır. Kögüdey Mergen yeraltına Erlik Han'ı arama giderken yolda dokuz katman ile karşılaşır.

Bu dokuz katmanın birinci basamağında Kögüdey Mergen “toynaklarının ucundan ağaca asılı durana at” ile karşılaşır. Bu at yeryüzünde pek çok insanı tepmiştir. İkinci olarak “iki boynuzuna elli kilo ağırlığında demir asılmış olan boğa”(Naskali, 1999, s.243) ile karşılaşır, bu boğa pek çok insana boynuzuyla vurmuştur. Üçüncü olarak “ağızına demir dişli kısaç bağlanan bir köpek” görür, bu köpek pek çok insanı ısırıştır. Yoluna devam eden Kögüdey Mergen dördüncü olarak “üşüyen ve doymayan bir kadın ve bir erkek” görür. Bu kişiler yeryüzünde kendi malı ile yetinmeyip, başkalarının mallarına göz koyan kişilerdir. Kögüdey Mergen beşinci olarak “önündeki yemeğe ulaşmaya çalışan göbeğinden bağlı bir adam”(Naskali, 1999, s.244) görür. Bu adam zamanında bindiği atı doyurmamış, onu hep bir yere bağlamıştır. Daha sonra altıncı olarak karşılaşılan “kuru bir kütüğün üstünde kamçıyla kütüğe vuran adam” görür. Bu adam yeryüzünde atına koştura koştura binen birisidir. Yedinci olarak “dilinden asılmış olan bir kadın” görür. Bu kadın laf taşıyan, iftiracıdır. Sekizinci olarak “kulağından asılmış bir adam” görür. Bu adam da gizlice evleri dinleyen kişidir. Dokuzuncu ve son olarak, “gözkapaklarından çengellenmiş adam” görür, bu adam da insanları gizlice gözetleyen kişidir (Naskali, 1999, s.245). Kögüdey Mergen bunca cezalı kişi arasında gördüğü, üzerlerine aldıkları koyun postunu güzel bir şekilde paylaşan, hatta birbirlerini düşünen insanların yeryüzünde hiç birbiriyle kavga etmemiş kişiler olduğunu öğrenir (Naskali, 1999, s.247).

Dante'nin Cehenneminde de her günahın farklı bir cezası bulunmaktadır. Bu duruma Dante “kısasa kısas” anlamına gelen contrapasso adını vermektedir. Cehennem'in ilk halkasını oluşturan Limbus'tur. Limbus'ta İsa'dan önce yaşamış, Hristiyan olamadığı için vaftiz edilememiş ve iyi insanlar bulunmaktadır. Burası ne ödül ne de ceza vardır. Bu insanlar dünyada ahlaki olarak iyi bir yaşam sürmüşler ancak vaftiz olamadıkları için bunun mükafatlandırmasını alamamışlardır.

İkinci halkadan sonra aşağıya doğru daralarak inen bu cehennemin asıl bölümleri olan ceza ve azabın olduğu bölümler gelmektedir. İkinci halkada düşkünler bulunmaktadır. Üçüncü halkada açgözlüler, dördüncü halkada hem cimrililer hem de savurganlar bulunmaktadır. Beşinci halkada öfke kontrolü olmayan ruhlar bulunmaktadır (Dante, 1999, s.19).

Beşinci daireden sonra en ağır cezalara çarptırılan ve asla affedilmeyecek ruhların olduğu “Dite Şehri” gelmektedir. Altıncı halkada sapkınlar, yedincisinde saldırganlar ve Tanrı'ya kötü söz söyleyenler, sekizinci halkada kadın tellalları, din sömürücüleri, rüşvet yiyenler, hileciler, hırsızlar, ikiyüzlüler, bölücüler, simyacılar ve

kalpazanlar işkence görürken, dokuzuncu ve son halkada akrabalarına, vatanlarına, konuklarına ve kendilerine iyilik edenlere ihanet eden günahkârlar bulunmaktadır. Bu halkanın en dip kısmında ise Lucifer yarı beline kadar buza gömülmüş bir hâlde hem günahlarının bedelini ödemekte hem de kendisine uyup günah işleyen ruhlara işkence etmektedir (Dante, 1999, s. 20).

Her iki Cehennem'deki günahkârların dünyada işledikleri günahların bazıları ortak bazılarıysa farklıdır. Dante'nin cehenneminde katlarda bulunan bazı isimler tarihsel kişiliklerdir. Maaday Kara'nın Cehennem'inde ise günahlar genellikle hayvanların hareketleriyle temsil edilmiştir. Bunun yanı sıra insanlara da yer verilmiştir. Her iki eserdeki ortak ve farklı günahlar şu şekildedir:

Kat	İlahi Komedyaya	Maaday Kara
1. Kat	Vaftiz edilmemiş ve Hristiyan olmayan erdemli ruhlar	At (ihanet/hainlik)
2. Kat	Şehvet	Boğa (öfke)
3. Kat	Açgözlülük	Köpek (şiddet)
4. Kat	Hırs	İnsan (açgözlülük)
5. Kat	Öfke	Göbeğinden bağlı adam (acımasızlık)
6. Kat	Sapkınlık	Kampçılı adam (acımasızlık)
7. Kat	Şiddet	Dilinden asılmış kadın (dedikodu)
8. Kat	Sahtekârlık	Kulağından asılmış adam (tecessüs)
9. Kat	Hainlik	Göz kapaklarından asılmış adam (sapkınlık)

Tabloda görüldüğü gibi her iki eserdeki ortak günahlar: öfke, şiddet, açgözlülük, sapkınlık ve hainliktir. İlahi Komedyaya'da bu ortaklıklar dışında sahtekârlık, hırs ve şehvet bulunmaktadır. Maaday Kara'da farklı olan günahlar ise tecessüs ve dedikodudur. İki eserdeki son ortak nokta her iki kahramanın da Cehennem yolculuklarını bitirdiklerinde göğe doğru yükselmeleridir. Dante, Cehennem'den sonra Araf'a oradan da Cennet'e yükselir. Cennet gezegenlerin ve yıldızların olduğu bir mekândır. Kögüdey Mergen ise Cehennem yolculuğu sonunda ölümü yenmiş ve göğe yükselerek gökteki yıldızlardan biri olmuştur.

Sonuç

Birbirinden bağımsız iki farklı coğrafya, iki farklı dönem, iki ayrı inanç ve kültür çevresinde yaratılmış olan İlahi Komedy ve Maaday Kara destanları birbirine benzer cehennem motifleri içermektedir. Kahramanın cehenneme yolculuğunu anlatan her iki eserde de bulunan bu ortak motifler aslında benzer sorgulamaların benzer cevaplarla karşılandığının ve bu sebeple de farklı coğrafyalarda benzer ürünlerin yaratıldığının göstergesidir.

Öte dünya inancı, insanın varoluşsal sorgulamalarının ürünüdür. Ölümünden sonraki hayatın bilinmezliği hemen hemen her kültürde bir şekilde açıklanmaya çalışılmış, çeşitli inançlar geliştirilmiştir denilebilir. Maaday Kara destanında kahraman Köğüdey Mergen'in Cehennem'e yolculuğu ve günahları sıralaması, bilinmezliği açıklama ve topluma hangi hareketlerin yanlış olduğunu gösterme amaçlıdır. Maaday Kara destanı, Altay Türkleri için günah kabul edilen ihanet, öfke, şiddet, acımasızlık, dedikodu, teccüs ve sapkınlığın cehennemdeki karşılıklarını bize göstermekte ve bu şekilde hem cehennemle ilgili sorgulamaları cevaplamakta hem de Altay Türk inancını sözlü kültürde yaşatmaktadır.

Bambaşka bir tarihe ve coğrafyaya baktığımızda ise Semavi dinlerin tarih sahnesine çıkması ve ölümünden sonraki hayatla ilgili ayetlerin olması dinsel insan için yeterli gibi görülebilir. Ancak Dante'nin döneminde kilisenin halk üzerindeki baskısı ve halkın yaşadığı kaos özellikle sanatçıları ölümünden sonraki hayatı düşünmeye itmiştir. Dante de halkına öteki dünyaya yaptığı yolculukla yol göstermektedir. Dante'nin cehenneminde günahlar Maaday Kara'daki günahlarla benzer olarak 9 katman şeklinde sıralanmış ve bu günahları işleyen günahkârların cezaları yine Maaday Kara ile benzer şekilde verilmiştir. Dante'nin cehennemindeki günahlar ihanet, öfke, şiddet, sahtekârlık şehvet, açgözlülük ve hırsır.

Her iki destan da kahramanını cehennemde yolculuğa çıkararak, insanlığın ortak cehennem ve günah algısını ortaya koymaktadır. Farklı inançlara ve dönemlere ait olmalarına rağmen insanlığın, öteki yaşamla ilgili sorularının cevaplarını vermesi bakımından benzer olan bu eserler ait olduğu topluma hayatı nasıl yaşaması gerektiğini öğütleyen yol gösterici nitelikte ürünlerdir. Benzer davranış biçimlerinin farklı coğrafyalarda günah olarak kabul edilmesi ve benzer şekillerde cezalarının olması, yine bu cezalardan sonra göğe yükselmenin gerçekleşmesi gibi ortak motifler de insan ruhunun hangi dönemde ya da coğrafyada olursa olsun aslında bir olduğunun göstergesidir.

Kaynaklar

- Balaci, A.(1969). *Dante alighieri*. Pentru Literatura.
- Bekki, S. (2007). *Maaday kara destanı*. Manas Yayıncılık.
- Dante, A. (1999). *İlahi komedyası*. (Çev. Rekin Teksoy). Oğlak yayınevi.
- Dilek, İ. (2010). Sibiryada Türk destanlarında kahramanın yeraltı ve gökyüzü dünyalarıyla ilişkileri üzerine bazı tespitler. *Millî Folklor*, 22, 85.
- Ekici, M. (2007). *Halk bilgisi derleme ve inceleme yöntemleri*. Geleneksel yayınları.
- Guénon, R. (2014). *Dante ve ortaçağ'da dinî sembolizm*. (Çev. İsmail Taşpınar). İnsan Yayınları.
- Gürsoy Naskali, E. (2015). *Altay destanı maaday kara*. Yapı Kredi Yayınları.
- Korkmaz, Ö. (2001). Dante Alighieri-yaşamı ve eserleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3(2), 46-93.
- Ögel, B. (1995). *Türk mitolojisi (kaynakları ve açıklamaları ile destanlar)*. II. Cilt, Türk Tarih Kurumu yayınları.
- Öncel, S. (1997). *İtalyan edebiyatı tarihi*. İtalyan Kültür Heyeti.
- Saltık Özkan, T. (2009). Kahramanın yolculuğu bağlamında bamsı beyrek ve erginleme süreci. *Millî Folklor*, 21(81).
- Temel, Ö. P. (2016). İlahi komedyası: XXVIII-XXXIII-XXXIV sayılı kantolarla Dante'nin "cehennem" inde adalet kavramı ve "contrapasso" yasası. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 56(1).
- Uğurcan, F. Z. (2016). *Altay destanları üzerine bir inceleme -yaratılış, yaşam, öte dünya*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Yaşar, İ. Ö. (2009). Kıbrıs Türk edebiyatında italyan şâiri Dante. *Electronic Turkish Studies*, 4(8).